

Kronika

LOJZ KRAIGHER, ZBRANO DELO, ČETRTRA KNJIGA

Književnost

Četrta knjiga Zbranega dela pisatelja, dramatika in publicista Lojza Kraigherja prinaša pripovedna dela: roman Mlada ljubezen in noveli Matej in Matilda (Ptička v kletki) in Martin Klobasa (Kakor kralj na svoji zemlji). Že sedaj pa z velikim zanimanjem pričakujemo prvo objavo v naslednji knjigi, novele Krista Alba, takrat zavrnjene in doslej objavljene le po odlomkih in ki je tudi literarna zgodovina ne omenja (Joža Mahnič, Franc Zadravec).

Mlada ljubezen, ljubljanski roman o prvih letih našega stoletja je izhajal v Ljubljanskem zvonu v letih 1917/18, v knjigi je izšel pri Kleinmayerju in Bambergu leta 1923. Rokopis v celoti ni ohranjen, kot ugotavlja urednik dela in pisec opomb Dušan Moravec. Ohranjeni pa so zasnutki, fragmenti in variante. Med njimi je poučna in aktualna opredelitev »mlade ljubezni«. Kraigher jo je primerjal s »turistko« (menjavanje, potovanje iz kraja v kraj, od dekleta do dekleta, od ženske do ženske).

Ob izidu knjige sta roman ocenila Ivan Pregelj in Pavel Karlin, ob revialni objavi pa v pismu avtorju Joža Glonar. Leta 1925 je izšel hrvaški prevod dela (Zlatan Doroghy). Kasneje so roman ocenjevali in vrednotili različni literarni zgodovinarji. Kraigher je ob

koncu petdesetih let pripravljajl novo izdajo dela, malenkost popravljeno, a kljub pogodbi s CZ (1960) knjiga ni izšla. Današnjemu bralcu delo ne pove kaj dosti, preveč je obremenjeno s pedagoško spolnostjo, skoroda z nekim strahom pred njo: spopadom s prvin-skostjo in namišljenimi posledicami »zablod«. Današnjemu času precej tuje.

Novela Matej in Matilda (Ptička v kletki) je nastala leta 1922 v Münchnu (izšla leta 1927 v Bevkovi reviji Naš glas). Druga novela Martin Klobasa (Kakor kralj na svoji zemlji) je nastala ob istem času in tudi izšla že leta 1923 v Ljubljanskem zvonu. Martina Klobasa je že leta 1924 Louis Adamič prevedel v angleščino in objavil v ameriški reviji Living Age z naslovom Builders. Leta 1926 ga je ponatisnila Prosveta. Današnjemu bralcu zapusti večji vtis prva, pričevanjska, determinirana v biološki komponenti človekovega pragona po obvladovanju in dosegi ženske za vsako ceno. Nekoliko bizaren motiv zasledovanja ženske, bolj nasilnega kot »normalnega«, do doseženega cilja je sprva v pripovedi obsojenca, bančnega uradnika Mateja Pernuša, še dramatičen, v epilogu pa zgubi novelistično bistvo. Aktualna je predvsem preračunljivost in premišljena gradacija zapeljavanja, čeprav avtor ni nakazal globljih ozadij antagonizmov, ki se po združitvi (uresničeni ljubezni) ne morejo izogniti konvenciji, pripeljejo nato do poloma, uboja ljubice Matilde in kazni.

Dušan Moravec se ustavlja tudi pri neizpolnjenih Kraigherjevih pisateljskih načrtih — Savojski zvezdi, primorski noveli ali romanu, za katerega objavo se je že ponudila Tiskovna druga, a pisatelj dela ni dokončal.

(*Lojz Kraigher, Zbrano delo, Četrta knjiga, DZS, Ljubljana 1981, zbirka Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, 132. knjiga, uredil in opombe napisal Dušan Moravec, str. 388)